

ISSN: 2014-2226

DOI: <https://doi.org/10.7238/issn.2014-2226>

[Inici](#) > [Número 123 \(juliol 2022\)](#) > [Articles](#)

[Línia editorial](#) [Qui som](#) [Números publicats](#) [Segueix COMeIN](#) [Xarxa COMeIN](#)

Número 123 (juliol 2022)

La història amagada al fons personal de Pere Bosch i Gimpera

Ramon Anglada, Roberta Boscaro

Cada fons d'arxiu personal ens explica tot un seguit d'històries que van molt més enllà de la figura del seu creador, la seva activitat professional, el període històric en què es va desenvolupar o l'impacte que va tenir a la societat de la qual formava part. I això és el que es vol desgranar a les properes línies, les petites històries amagades darrere d'aquest fons d'arxiu d'un dels arqueòlegs i prehistoriadors catalans més destacats d'inicis de segle XX.

Per començar, el llegat de **Pere Bosch i Gimpera**, com molts altres fons personals, arriba en donació al **Centre de Recursos per a l'Aprenentatge i la Investigació** (CRAI) de la Universitat de Barcelona (UB) per l'estreta vinculació del seu productor amb aquesta entitat i per la gran rellevància de la seva trajectòria professional. Actualment, aquest fons es conserva al CRAI Biblioteca de Filosofia, Geografia i Història de la UB (al carrer Montalegre, 8, a Barcelona) i es pot consultar en línia des de la base de dades **UBDOC**.

En el pla de la gestió documental, es tracta d'un fons complex ja que està format per tres subfons, dos dels quals aparentment aliens i allunyats d'aquest àmbit de les ciències socials. Aquesta característica va comportar també un repte a l'hora de crear un quadre de classificació únic. Les tipologies documentals que el componen són igualment diverses: fotografies, correspondència personal i professional, esborranys d'articles, galerades corregides i també biblioteques personals, tractades fora del fons d'arxiu. **Documentació** utilitzada en l'exercici de les funcions del seu productor que es converteix en font primària de gran interès per aprofundir o encetar diverses línies de recerca.

Un dels subfons pertany al també arqueòleg i prehistoriador **Lluís Pericot i Garcia** (1899-1978), pràcticament contemporani de Pere Bosch i Gimpera (1891-1974) i un dels seus deixebles. Està format per sèries documentals que es troben també en el fons general, com és el cas dels dictàmens arqueològics o dels mapes, dibuixos i croquis de jaciments.

Pere Bosch i Gimpera al poblat iber de Les Escodines Altes (Massalió, Terol) cap al 1920

Font: VALLESPÍ, E. (2010). «El grupo del Boletín de Historia y Geografía del Bajo Aragón. Evocación en su correspondencia epistolar (1883-1954)», 'Caesaraugusta', no. 81

Amb els altres dos subfons, la descripció arxivística es complica. Són el fons de la Societat Astronòmica de Barcelona i el de la Càtedra d'Ètica de la Facultat de Filosofia i Lletres. El primer, correspon a una societat creada per difondre el coneixement científic i astronòmic a Catalunya que creuaria el seu camí amb la UB, i de retruc, amb Bosch i Gimpera. Aquest últim preservaria part de la seva documentació un cop instal·lat el seu observatori a l'edifici històric de la Universitat.

Finalment, dins del subfons de la Càtedra d'Ètica, es localitza la **documentació que inicialment es considerava més aliena al fons**: 643 cartes als Reis d'Orient del 1921 al 1925, provinents de Madrid i Terrassa. I és aquí on es comença a fer recerca i s'aconsegueixen resoldre alguns perquè.

Un subfons que no encaixava a primer cop d'ull

Què hi fan unes **cartes als Reis d'Orient dins del fons personal d'un arqueòleg**? Quin era l'objectiu a l'hora de recopilar-les? Per què es deurien fer servir? Per què aquesta col·lecció de cartes actualment està dividida entre dues institucions?

Madrid 1º de Enero 1923

Mis distinguidos reyes magos
 Melchor, Gaspar y Baltasar que el dia de
 los reyes no los olvideis del niño que escribe es-
 tas lineas me llamo Eduardo Alvarez
 Fernandez con domicilio en el

Mi deseo seria que me mandaran
 un rompe-cabezas, una caja de soldados y un
 juego de carreras de caballos.

Mil gracias anticipadas de su
 affmo servidor

Eduardo Fernandez

Carta als Reis d'Orient del 1923

Font: CRAI UB

Els documentalistes amb vocació d'historiadors som persones indubtablement curioses, amb un cert afany de lligar caps establint relacions entre fons aparentment inconnexos. Fa uns deu anys, vam tenir un primer contacte amb les 3.770 cartes als Reis, de la dècada de 1920, treballant a l'altre fons de què formen part: el Fons Tomàs Carreras i Artau - Càtedra d'Ètica i Arxiu de Psicologia i Ètica Hispanes, conservat a la Institució Milà i Fontanals del Consell Superior d'Investigacions Científiques (CSIC) a Catalunya.

L'etnòleg **Tomàs Carreras i Artau** (1879-1954) és un altre dels intel·lectuals destacats de la Catalunya de finals del XIX i inicis del XX. L'any 1912, va guanyar la Càtedra d'Ètica de la UB i va crear l'Arxiu de Psicologia i Ètica Hispanes (APEH) que, el 1915, va evolucionar cap a l'Arxiu d'Etnografia i Folklore de Catalunya (AEFC). **Les cartes als Reis formaven part d'aquest arxiu amb el doble objectiu de portar a terme estudis de la mentalitat primitiva i conèixer trets psicològics globals que caracteritzessin les poblacions d'Espanya**, tal com

afirma el Dr. Lluís Calvo Calvo en els seus articles. Uns objectius molt propers als de Bosch i Gimpera, que entenia l'arqueologia com a eina per entendre com s'havien format les diverses poblacions de la península Ibèrica per tal de poder establir diferenciacions. Unes cartes utilitzades per a «un estudio acerca de la psicología i carácter de los niños en España», com destaca el mateix Carreras Artau a la petició d'aquestes cartes al gerent dels Almacenes Rodríguez de Madrid, que són exemple d'un estudi de psicoetnografia. Un marc teòric creat per l'Arxiu d'Etnografia i Folklore de Catalunya que buscava analitzar la psicologia col·lectiva a partir de materials etnogràfics.

A inicis del segle XX, l'antropologia, l'arqueologia, la prehistòria i l'etnografia eren disciplines ben properes tal com demostra l'aparició de l'Associació Catalana d'Antropologia, Etnografia i Prehistòria (1922-1927). Fet que, juntament amb els estudis de caràcter etnogràfic portats a terme per Bosch i Pericot, demostra que el subfons de la Càtedra d'Ètica, i les cartes que conté, no són gens alienes al fons del qual formen part a diferència del que es pensava a l'inici del seu tractament.

Amb l'esclat de la Guerra Civil Espanyola, Tomàs Carreras i Artau, diputat al Parlament de Catalunya per la Lliga Regionalista, ha de fugir del país. El seu fons d'arxiu, amb els armaris inclosos, és espoliat i apareix un cop acabat el conflicte en uns grans magatzems de la Plaça Espanya. El mateix Carreras i **Josep Maria Batista i Roca**, deixeble i col·laborador de l'AEFC, salven l'arxiu de ser cremat *in extremis*. Es recuperen les cartes, però no la totalitat del fons d'arxiu original.

El 1942, neix el CSIC i la separació entre universitat i la nova institució és quasi inexistent, ja que els mateixos catedràtics treballen i investiguen simultàniament a tots dos llocs. El 1945, Tomàs Carreras i Artau, ja amb una edat avançada, s'incorpora definitivament al CSIC i amb ell arriba tot el seu arxiu. D'aquesta manera, les cartes d'inicis del segle XX queden dividides entre dues institucions amb el gruix de cartes, 3.770 cartes, a l'Institut Milà i Fontanals. No hem pogut respondre encara per què un petit grup de cartes es va quedar a la UB. Un oblit de Carreras? L'estreta amistat amb Bosch i Gimpera degué facilitar la consulta d'unes cartes pels seus estudis etnogràfics que no es degueren tornar a l'arxiu depositari? En el dia d'avui, no ho sabem.

Projecte de cartes als Reis d'Orient

L'any 2020, prestant servei a la Universitat de Barcelona, ens adonem que han passat 100 anys d'aquelles primeres campanyes de recollida de cartes als Reis i veiem l'oportunitat de **crear una nova col·lecció de cartes** (aquesta col·lecció es conserva a l'arxiu central del CRAI

de la Universitat de Barcelona, al carrer de Baldiri Reixac, 2) a partir de les donacions d'escoles i ajuntaments de Catalunya que, any rere any, s'encarreguen de perpetuar la tradició nadalenca arreplegant els desitjos dels més petits. En aquell moment, comencem a enviar sol·licituds de col·laboració, acords de cessió i ens comprometem a complir tot tipus de llei que garanteixi la protecció de les dades personals, conscients que la burocràcia del passat no tenia res a veure amb la del present. **L'objectiu que ens prefixem és proporcionar als investigadors la base documental a partir de la qual estudiar dos moments històrics i dues societats**, amb les seves maneres d'expressar-se, escriure i pensar. A banda d'això, el projecte ens permet contribuir a la preservació de tot el que, indiscutiblement, és part del nostre patrimoni cultural.

Per saber-ne més:

CALVO, Lluís (1990). «El Arxiu d'Etnografia i Folklore de Catalunya o la transformación de la investigación etnográfica en Cataluña a principios de siglo». *Revista de Dialectología y Tradiciones Populares*, XLV, p. 43-59.

CALVO, Lluís (1994). *Tomàs Carreras i Artau o el tremp de l'etnologia catalana*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

GRACIA, Francesc (2011). *Pere Bosch Gimpera: universidad, política, exilio*. Madrid: Marcial Pons.

GRACIA, Francesc (2017). *Lluís Pericot García: un prehistoriador entre dos épocas*. Pamplona: Urgoiti Ediciones.

PROHOM, Marc J. (2006). «La contribución de la Sociedad Astronómica de Barcelona en la difusión de las observaciones meteorológicas en Cataluña (1910-1923)». *Investigaciones Geográficas*, no. 40, p. 141-155. DOI: <https://doi.org/10.14198/INGEO2006.40.07>

Citació recomanada

ANGLADA, Ramon; BOSCARO, Roberta. La història amagada al fons personal de Pere Bosch i Gimpera. *COMeIN* [en línia], juliol 2022, no. 123. ISSN: 1696-3296. DOI: <https://doi.org/10.7238/c.n123.2247>

documentació; recerca; gestió de la informació; biblioteconomia;

Ramon Anglada

Historiador i documentalista, graduat per la UOC

[@rangladal](#)

Roberta Boscaro

Historiadora i documentalista

Descobriu...

Temes

mitjans socials 326

gestió de la informació 188

periodisme 174

cinema 148

televisió 148

esdeveniments 135

cultura digital 134

recerca 133

publicitat 130

gestió del coneixement 124

entreteniment 118

creativitat 99

comunicació i educació 92

comunicació política 87

documentació 79

(+)

Comparteix

??? [addThis.titol.compartir](#) ???

Articles relacionats

La gestió a les revistes acadèmiques: què en sabem?

Guardonant l'excel·lència: premis als millors treballs finals

20 anys del naixement de Google

Democràcia, govern obert i desenvolupament econòmic

El futur del nostre entorn informacional

Qui gestiona les dades a les organitzacions, i per a què?

Canvia la informació, canvia el grau, canvies tu

L'etiqueta social a la Barcelona del segle XIX

Posem que parlo del TFG

Explora COMeIN

Línia editorial

Contacta amb la revista

Subscripció

RSS

Explora la UOC

Estudis de Ciències de la Informació i de la Comunicació

Oferta formativa

Contacta amb els Estudis

Agenda dels Estudis

Els articles publicats en aquesta revista estan subjectes –llevat que s'indiqui el contrari– a una llicència de [Reconeixement 3.0](https://creativecommons.org/licenses/by/3.0/es/deed.ca) Espanya de Creative Commons. Podeu copiar-los, distribuir-los, comunicar-los públicament i fer-ne obres derivades sempre que reconegueu els crèdits de les obres (autoria, nom de la revista, institució editora) de la manera especificada pels autors o per la revista. La llicència completa es pot consultar a: [http://creativecommons.org](http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/es/deed.ca)

[/licenses/by/3.0/es/deed.ca](https://creativecommons.org/licenses/by/3.0/es/deed.ca)